РЕШЕНИЕ НА СЪДА (втори състав)

21 декември 2011 година *

По дело C-507/10

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от съдия-следователя към Tribunale di Firenze (Италия) с акт от 8 октомври 2010 г., постъпил в Съда на 25 октомври 2010 г., в наказателното производство срещу

X

в присъствието на

Y,

СЪДЪТ (втори състав),

състоящ се от: г-н J. N. Cunha Rodrigues (докладчик), председател на състав, г-н U. Lõhmus, г-н A. Rosas, г-н A. Ó Caoimh и г-н Ал. Арабаджиев, съдии,

* Език на производството: италиански.

генерален адвокат: г-н P. Cruz Villalón,
секретар: г-н A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

— за X, от адв. F. Bagattini, avvocato,

— за Y, от адв. G. Vitiello и адв. G. Paloscia, avvocati,

— за италианското правителство, от г-жа G. Palmieri, в качеството на представител, подпомагана от г-н F. Arena, avvocato dello Stato,

— за германското правителство, от г-н T. Henze, в качеството на представител,

— за ирландското правителство, от г-н D. O'Hagan, в качеството на представител,

— за нидерландското правителство, от г-жа C. Wissels и г-жа M. de Ree, в качеството на представители,

— за Европейската комисия, от г-жа D. Recchia и г-н R. Troosters, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 20 октомври 2011 г.,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на членове 2, 3 и 8 от Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета от 15 март 2001 година относно правното положение в наказателното производство на жертвите от престъпления (ОВ L 82, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 104, наричано по-нататък „Рамковото решение“).

2 Запитването е отправено в рамките на наказателно производство, образувано срещу г-н X, заподозрян в извършването на сексуални действия с малолетната си дъщеря, г-ца Y.

Правна уредба

Рамковото решение

3 Съгласно член 1, буква а) от Рамковото решение за неговите цели „жертва“ е „физическо лице, което е претърпяло увреждане, включително телесно или душевно и емоционално страдание или имуществена загуба, които са пряка последица от действия или бездействия в нарушение на наказателното право на държава членка“.

4 Съгласно член 2 от Рамковото решение, озаглавен „Спазване и признаване“:

„1. Всяка държава членка взема мерки жертвите да разполагат с действителни и подходящи възможности за действие в рамките на нейната система за наказателно правораздаване. За целта същата непрестанно полага усилия за осигуряване зачитането на личното достойнство на жертвите по време на производството и признава правата и законните им интереси, най-вече в рамките на наказателното производство.

2. Всяка държава членка взема мерки спрямо особено уязвимите жертви да се проявява специално отношение, подходящо с оглед на обстоятелствата, свързани с тях“.

5 Член 3 от Рамковото решение, озаглавен „Съдебни заседания и събиране на доказателства“, гласи:

„Всяка държава членка гарантира възможността жертвите да бъдат изслушвани по време на производството и да сочат доказателства.

Всяка държава членка взема подходящи мерки, гарантиращи, че властите разпитват жертвите единствено доколкото това се налага за целите на наказателното производство“.

6 Член 8 от Рамковото решение, озаглавен „Право на защита“, гласи:

„1. Всяка държава членка осигурява подходящо равнище на защита на жертвите и, ако това е уместно, на семействата или лицата, намиращи се в отношения, подобни на семейните, най-вече що се отнася до тяхната безопасност и защита на личн[ия им живот], когато компетентните власти считат, че е налице сериозна опасност от преследване или че съществуват недвусмислени доказателства относно сериозни намерения да се наруши [техният личен живот].

2. За целта и при спазване на разпоредбите на параграф 4 всяка държава членка гарантира възможността да бъдат постановени, ако това е необходимо като част от съдопроизводството, подходящи мерки за защита на личн[ия им] живот и фотографското изображение на жертвите, техните семейства или лицата, намиращи се в отношения, подобни на семейните.

3. Освен това всяка държава членка взема мерки за избягване на контакти между жертвите и подсъдимите в съдебните сгради, освен когато наказателното производство изисква такива. Ако е необходимо за постигане на тази цел, всяка държава членка постепенно въвежда в съдебните сгради специални помещения, в които да чакат жертвите.

4. При необходимост да се защитят жертвите — особено най-уязвимите — от евентуалните последици от показанията, дадени в открито заседание, всяка държава членка взема мерки по решение на съда да им се даде възможност да дават показания по начин, който позволява извършването на това действие с подходящи средства, съвместими с основни принципи на нейното право“.

Национална правна уредба

7 Член 392, параграф 1 bis от озаглавената „Предварително разследване и предварително изслушване“ книга V от италианския наказателно-процесуален кодекс (наричан по-нататък „CPP“) гласи:

„В производствата, свързани с престъпленията по членове […] 609 quater [….] от Наказателния кодекс, прокуратурата, включително по искане на жертвата, или обвиняемият може да поиска събирането на свидетелски показания от малолетно или непълнолетно лице или от пълнолетна жертва да стане чрез използването на специалния способ за събиране на доказателства, дори извън предвидените в параграф 1 случаи“.

8 Член 394 от CPP предвижда:

„1. Жертвата може да поиска от прокуратурата използването на специален способ за събиране на доказателства.

2. Ако не уважи искането, прокуратурата се произнася с мотивирано постановление, за което уведомява жертвата“.

9 Съгласно член 398, параграф 5 bis от CPP:

„В разследванията на престъпленията, предвидени в членове […] 609 quater [….] от Наказателния кодекс, ако сред засегнатите от събирането на доказателства има малолетни или непълнолетни лица, в определението, посочено в параграф 2, съдът определя мястото, времето и особените условия за прилагане на специалния способ за събиране на доказателства, ако състоянието на малолетното или непълнолетно лице го правят необходим или подходящ. С тази цел изслушването може да се извърши извън помещението на съда, в евентуално съществуващите специализирани служби за подпомагане или, при липсата на такива, в жилището на малолетното или непълнолетно лице, от което се събират доказателства. Свидетелските показания трябва да бъдат документирани в тяхната цялост чрез звукозаписни или аудиовизуални средства за възпроизвеждане. При липса на записващи устройства или на технически персонал съдът използва експерти или техническо съдействие. За разпита се съставя и обобщен протокол. Изготвянето на транскрипция на записите се извършва само по искане на страните“.

Главното производство и преюдициалните въпроси

10 Както е видно от акта за преюдициално запитване, г-жа Z подава жалба срещу г-н X за това, че през 2007 г. многократно е извършвал с дъщеря им, г-ца Y, тогава петгодишна, сексуални действия, които са наказуеми по член 609 quater във връзка с член 81 и сл. от Наказателния кодекс.

11 Въз основа на жалбата е образувано предварително разследване, в хода на което г-ца Y е била многократно изслушвана от различни експерти в областта на психологията и педиатрията. В резултат на тези мерки на 8 май 2008 г. прокуратурата иска прекратяване на производството по случая без предприемане на последващи действия.

12 Тъй като г-ца Y оспорва това искане, в съответствие с приложимите процесуални норми съдия-следователят насрочва заседание при закрити врати, за да даде възможност на страните да изразят становища по основателността на искането и евентуално да поискат допълнително разследване или предаване на съд. В хода на това заседание, на основание на член 394 от CPP г-ца Y прави искане прокуратурата да я разпита като свидетел в рамките на специален способ за предварително събиране на доказателства („incidente probatorio“).

13 След като получава съгласието на прокуратурата по искането за използване на специален способ за събиране на доказателства, запитващата юрисдикция разпорежда малолетната да бъде изслушана по особения ред на член 398, параграф 5 bis от CPP. Тогава г-ца Y потвърждава, че е била обект на действия от сексуално естество от страна на баща си.

14 На 27 май 2010 г. Corte suprema di cassazione отменя акта на запитващата юрисдикция за използване на специалния способ за събиране на доказателства.

15 На 14 юли 2010 г. прокуратурата прави ново искане за прекратяване на производството, като жертвата се противопоставя на това искане.

16 Запитващата юрисдикция насрочва ново заседание при закрити врати, в което г-ца Y иска от прокуратурата да възобнови искането за изслушване чрез използване на специалния способ за събиране на доказателства. Прокуратурата не се произнася по това искане и потвърждава своето искане за прекратяване без предприемане на последващи действия.

17 Тъй като изпитва съмнения относно съвместимостта на процесуалния ред, приложим за малолетните и непълнолетните жертви по силата на разпоредбите на член 392, параграф 1 bis и членове 394 и 398 от CPP, с членове 2, 3, и 8 от Рамковото решение, доколкото, от една страна, този процесуален ред не задължава прокуратурата да се произнесе по искането на жертвата за използване на специалния способ за събиране на доказателства, а от друга страна, не позволява

на жертвата да обжалва по съдебен ред отказа на прокуратурата да уважи това искане, съдия-следователят към Tribunale di Firenze решава да спре производството и да поиска от Съда да се произнесе по обхвата на посочените членове от Рамковото решение.

Относно компетентността на Съда

18 В съответствие с член 9 от Протокол № 36 относно преходните разпоредби, приложен към Договора за функционирането на Европейския съюз, правните последици от Рамковото решение, прието съгласно дял VI от Договора за ЕС преди влизането в сила на Договора от Лисабон, се запазват, дотогава докато тези актове не бъдат отменени, обявени за нищожни или изменени в приложение на Договорите.

19 Освен това член 10, параграф 1 от този протокол предвижда, че правомощията на Съда по отношение на актове на Съюза в областта на полицейското и на съдебното сътрудничество по наказателноправни въпроси, приети преди влизането в сила на Договора от Лисабон съгласно дял VI от Договора за ЕС, остават същите, включително когато са били приети на основание член 35, параграф 2 ЕС. Съгласно член 10, параграф 3 от същия протокол посочената в параграф 1 преходна мярка престава да бъде в сила пет години след 1 декември 2009 г. — датата на влизане в сила на Договора от Лисабон.

20 Както следва от информацията във връзка с датата на влизане в сила на Договора от Амстердам, публикувана в *Официален вестник на Европейските общности* от 1 май 1999 г. (ОВ L 114, стр. 56), Италианската република е направила декларация по член 35, параграф 2 ЕС, с която приема компетентността на Съда да се произнася по действителността и тълкуването на посочените в член 35 ЕС правни актове, като се спазват определените в параграф 3, буква б) от този член условия.

21 Безспорно е освен това, че Рамковото решение, основано на членове 31 ЕС и 34 ЕС, спада към посочените в член 35, параграф 1 ЕС актове, по които Съдът може да се произнася преюдициално, и не е оспорено, че съдия-следователят, действайки в рамките на производство като главното, трябва да се счита за юрисдикция на държава членка по смисъла на член 35 ЕС (вж. по-специално Решение от 28 юни 2007 г. по дело Dell'Orto, C-467/05, стр. I-5557, точка 35).

22 При това положение на поставените въпроси следва да бъде даден отговор.

По преюдициалните въпроси

23 С въпросите си запитващата юрисдикция по същество пита дали член 2, член 3 и член 8, параграф 4 от Рамковото решение следва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национални разпоредби като тези на член 392, параграф 1 bis, член 398, параграф 5 bis и член 394 от CPP, които, от една страна, не предвиждат за прокуратурата задължение да поиска от сезираната юрисдикция да даде възможност на особено уязвима жертва да бъде изслушана и да даде показания чрез специалния способ за събиране на доказателства във фазата на разследване на наказателното производство, а от друга страна, не позволяват на тази жертва да оспорва по съдебен ред решението на прокуратурата, с което се отхвърля нейното искане да бъде изслушана и да даде показания чрез посочения способ.

24 Съгласно член 3 от Рамковото решение всяка държава членка гарантира възможността жертвите да бъдат изслушвани по време на производството и да сочат доказателства и взема подходящи мерки, гарантиращи че властите разпитват жертвите единствено доколкото това се налага за целите на наказателното производство.

25 Член 2 и член 8, параграф 4 от Рамковото решение задължават всяка държава членка да полага усилия за осигуряване зачитането по-специално на личното достойнство на всички жертви по време на производството, да взема мерки спрямо особено уязвимите жертви да се проявява специално отношение, подходящо с оглед на обстоятелствата, свързани с тях, а при необходимост да се защитят жертвите — особено най-уязвимите — от евентуалните последици от показанията, дадени в открито заседание, да взема мерки по решение на съда да им се даде възможност да дават показания по начин, който позволява извършването на това действие с подходящи средства, съвместими с основни принципи на нейното право.

26 Макар Рамковото решение да не дефинира понятието за уязвимост на жертвата по смисъла на член 2, параграф 2 и член 8, параграф 4 от него, безспорно е, че когато — както в главното производство — дете в ранна възраст твърди, че многократно е било жертва на действия със сексуален характер от страна на баща си, това дете явно може да бъде квалифицирано като уязвима жертва, предвид по-специално неговата възраст, както и характера, тежестта и последиците от престъпленията, на които счита, че е станало жертва, за да получи специфичната защита, изисквана в посочените по-горе разпоредби на Рамковото решение (вж. в този смисъл Решение от 16 юни 2005 г. по дело Pupino, C-105/03, Recueil, стр. I-5285, точка 53).

27 Нито една от трите разпоредби на Рамковото решение, посочени от запитващата юрисдикция, не предвижда конкретни способи за изпълнение на изложените в тях цели, които по-специално да се изразяват в осигуряване на „зачитането на личното достойнство“ на всички жертви, възможността „да бъдат изслушвани“ по време на производството и „да сочат доказателства“, и да бъдат „разпитвани единствено доколкото това се налага за целите на наказателното производство“, както и в осигуряването спрямо „особено уязвимите жертви“ на „специално отношение, подходящо с оглед на обстоятелствата, свързани с тях“, а при необходимост в осигуряване на тяхната защита „от евентуалните последици от показанията, дадени в открито заседание“, като „по решение на съда“ им се даде възможност „да дават показания по начин, който позволява извършването на това действие с подходящи средства, съвместими с основни принципи на нейното право“ (вж. в този смисъл Решение по дело Pupino, посочено по-горе, точка 54).

28 При липса на допълнителни пояснения в самите разпоредби на Рамковото решение и с оглед на член 34 ЕС, който овластява националните органи да изберат формата и средствата за постигането на предвидения в рамковите решения резултат, следва да се приеме, че Рамковото решение предоставя на националните органи широко право на преценка, що се отнася до конкретните условия за изпълнение на преследваните от него цели (вж. в този смисъл Решение от 9 октомври 2008 г. по дело Katz, C-404/07, Сборник, стр. I-7607, точка 46, Решение от 21 октомври 2010 г. по дело Eredics и Sápi, C-205/09, Сборник, стр. I-10231, точки 37 и 38, както и Решение от 15 септември 2011 г. по дело Gueye и Salmerón Sánchez, C-483/09 и C-1/10, Сборник, стр. I-8263, точки 57, 72 и 74).

29 Съгласно разглежданата в главното производство правна уредба дадените в хода на предварителното разследване показания по принцип трябва да бъдат потвърдени в откритото заседание, за да придобият доказателствена стойност. Въпреки това в определени случаи се допуска тези показания да се дадат еднократно в хода на предварителното разследване със същата доказателствена стойност, но по ред, различен от приложимия за откритото заседание (Решение по дело Pupino, посочено по-горе, точка 55).

30 Във връзка с тази правна уредба Съдът постановява, че реализирането на целите, преследвани от посочените по-горе разпоредби на Рамковото решение, изисква определена национална юрисдикция да има възможността да използва специална процедура за особено уязвимите жертви, каквито са предвидените от италианското право специален способ за предварително събиране на доказателства, както и особеният ред за даване на показания, ако процедурата най-добре отчита положението на тези жертви и се налага с цел да се избегне загубата на доказателствата, да се сведе до минимум повторението на разпитите и да се предотвратят вредоносните последици за посочените жертви от даването от тях на показания в открито заседание (Решение по дело Pupino, посочено погоре, точка 56).

31 За разлика от случая, по който е постановено Решение по дело Pupino, посочено по-горе, разглежданото в главното производство престъпление спада към престъпленията, за които прибягването до споменатата процедура по принцип е възможно.

32 Запитващата юрисдикция обаче счита, че посочените по-горе разпоредби от Рамковото решение се нарушават от липсата на задължение за прокуратурата да уважи направеното във фазата на разследването искане от особено уязвима жертва прокуратурата на свой ред да поиска от сезирания съд да прибегне до посочената процедура и до изслушването съгласно предвидения особен ред. При отказ от страна на прокуратурата и при отсъствието на искане в този смисъл от разследваното лице съдия-следователят бил възпрепятстван да прибегне до посочената процедура, въпреки че, от друга страна, същият съдия-следовател можел да задължи прокуратурата да повдигне обвинения с цел евентуалното предаване на съд на наказателно преследваното лице.

33 Както бе посочено в точки 27 и 28 от настоящото съдебно решение, нито една от трите разпоредби на Рамковото решение, посочени от запитващата юрисдикция, не предвижда конкретни способи за изпълнение на изложените в тях цели. С оглед на формулировката на тези разпоредби и предвид член 34 ЕС на националните органи трябва да се признае широко право на преценка по отношение на тези способи.

34 Както бе отбелязано по-горе, макар че държавите членки трябва да предвидят специални мерки за особено уязвимите жертви, от това не би могло да следва непременно, че за постигане на целите на Рамковото решение жертвите във всички случаи трябва да имат право да се ползват от процедура като тази на специалния способ за събиране на доказателства във фазата на разследването.

35 Член 8, параграф 4 от Рамковото решение по-специално задължава държавата членка при необходимост да се защитят жертвите, особено най-уязвимите, „от евентуалните последици от показанията, дадени в открито заседание“, да взема мерки „по решение на съда да им се даде възможност да дават показания по начин, който позволява извършването на това действие“, при това „с подходящи средства, съвместими с основни принципи на нейното право“.

36 Както обаче отбелязва генералният адвокат в точки 53—58 от своето заключение, не излиза извън пределите на предоставената на държавите членки свобода на преценка при изпълнението на тази цел национална правна уредба, която в правна система като разглежданата в главното производство предвижда процесуален ред, по силата на който прокуратурата решава дали следва да уважи искането на жертвата за използване на процедура като специалния способ за събиране на доказателства.

37 Освен че съображение 9 от Рамковото решение посочва, че то не въвежда задължение за държавите членки да осигурят на жертвите третиране, еквивалентно на това на страните в производството (вж. по-специално Решение по дело Gueye и Salmerón Sánchez, посочено по-горе, точка 53), обстоятелството, че в италианската наказателноправна система прокуратурата решава дали да представи пред сезирания съд искането на жертвата за използване във фазата на разследването на специалния способ за събиране на доказателства, дерогиращ принципа за събиране на доказателствата по време на устните състезания, може да се приеме като съответстващо на логиката на система, в която прокуратурата представлява съдебен орган, натоварен с осъществяването на наказателното преследване.

38 От гореизложеното следва, от една страна, че разглежданите в главното производство национални разпоредби произтичат от основните принципи на наказателноправната система на съответната държава членка, които съгласно член 8, параграф 4 от Рамковото решение трябва да бъдат спазвани. От друга страна, при преценката на искането на жертва за използване на специалния способ за събиране на доказателства трябва да се държи сметка за необходимостта Рамковото решение да се тълкува по начин, осигуряващ спазване на основните права. В светлината на тази необходимост националните органи трябва да се уверят при всеки отделен случай, че прилагането на такава процедура не е от естество да направи наказателното производство, разглеждано в своята цялост, несправедливо по смисъла на посочените по-горе разпоредби.

39 Макар че в италианската правна система съдия-следователят може да задължи прокуратурата да повдигне обвинение по определен случай, въпреки желанието на последната да прекрати производството без предприемане на следващи действия, изглежда установено, че в такава хипотеза прокуратурата при необходимост винаги може да направи искане за използване на процедура като

специалния способ за събиране на доказателства — дори пред съдията, който трябва да вземе решение относно по-нататъшния ход на производството.

40 Освен това, както разясни италианското правителство, що се отнася до устните състезания пред компетентния съд в случай на предаване на обвиняемия на съд, защитата на жертвата се осигурява от няколко разпоредби от CPP, които по-специално предвиждат закрити съдебни заседания и възможност за прилагане именно на процедурата по член 398, параграф 5 bis от CPP, която запитващата юрисдикция би искала да се използва във фазата на разследването.

41 Направеният в точка 36 от настоящото съдебно решение извод не се поставя под въпрос и поради обстоятелството че решението за отказ на прокуратурата, което трябва да бъде мотивирано, не може да подлежи на съдебен контрол, като това обстоятелство е последствието от система, в която повдигането на обвинението по принцип е запазено за прокуратурата.

42 Несъмнено, както Съдът постановява (вж. по-специално Решение по дело Gueye и Salmerón Sánchez, посочено по-горе, точки 58 и 59), член 3, първа алинея и член 2, параграф 1 от Рамковото решение по-специално предполагат жертвата да може да даде показания в рамките на наказателното производство и тези показания да могат да бъдат взети предвид като доказателство. За да се гарантира, че жертвата може да участва ефективно и адекватно в наказателното производство, нейното право да бъде изслушана трябва да ѝ даде, освен възможността да опише обективно протичането на фактите, и възможност да изрази своето становище.

43 При все това нито разпоредбите на Рамковото решение, нито член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз (относно член 6 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, съставена в Рим на 4 ноември 1950 г., вж. по-специално Решение на Европейския съд по правата на човека от 29 март 2011 г. по дело Asociación de Víctimas del Terrorismo

с/у Испания) гарантират на жертвата на престъпление право да възбуди наказателно преследване срещу трето лице с цел неговото осъждане.

44 С оглед на всички изложени по-горе съображения на поставените въпроси следва да се отговори, че членове 2 и 3 и член 8, параграф 4 от Рамковото решение следва да се тълкуват в смисъл, че допускат национални разпоредби като тези на член 392, параграф 1 bis, член 398, параграф 5 bis и член 394 от CPP, които, от една страна, не предвиждат за прокуратурата задължение да поиска от сезираната юрисдикция да даде възможност на особено уязвима жертва да бъде изслушана и да даде показания чрез специалния способ за събиране на доказателства във фазата на разследване на наказателното производство, а от друга страна, не позволяват на тази жертва да оспорва по съдебен ред решението на прокуратурата, с което се отхвърля нейното искане да бъде изслушана и да даде показания чрез посочения способ.

По съдебните разноски

45 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (втори състав) реши:

Членове 2 и 3 и член 8, параграф 4 от Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета от 15 март 2001 година относно правното положение в наказателното производство на жертвите от престъпления следва да се тълкуват в

смисъл, че допускат национални разпоредби като тези на член 392, параграф 1 bis, член 398, параграф 5 bis и член 394 от Наказателно-процесуалния кодекс, които, от една страна, не предвиждат за прокуратурата задължение да поиска от сезираната юрисдикция да даде възможност на особено уязвима жертва да бъде изслушана и да даде показания чрез специалния способ за събиране на доказателства във фазата на разследване на наказателното производство, а от друга страна, не позволяват на тази жертва да оспорва по съдебен ред решението на прокуратурата, с което се отхвърля нейното искане да бъде изслушана и да даде показания чрез посочения способ.

Подписи